

HEEFT HET IK EEN TOEKOMST ?

CHRISTINE GRUWEZ

Aristoteles peinzend bij een borstbeeld van Homerus (Rembrandt)

Neerslag : Marie Anne Paepe

HEEFT HET IK EEN TOEKOMST ?

CHRISTINE GRUWEZ

In het jaarthema : ‘Het ik en het fysieke lichaam’ van de pedagogische sectie
Steinerschool De Es te Berchem op 18 februari 2011

Bestaat er zoiets als een ik ?

En als er al zoiets als een ik bestaat, en ik stel me de vraag naar de verhouding tussen het ik en het fysieke lichaam, dan roept dat bij mij een zekere spanning op, zegt Christine. Tussen het ik en het fysieke lichaam bestaat een spanning en de spanning tussen die twee is ook nodig.

Bestaat het ik wel ?

In ieder geval bestaat het ik niet op dezelfde manier zoals het fysieke lichaam bestaat.

Zo’n vijftig jaar geleden schreef de existentialist Sartre in een geschrift : het ik is een ding.

Wat betekent dat ‘ik ben een ding’ voor het ik ? Als het ik een ding is, staat het op hetzelfde niveau van het fysieke lichaam, dat we op een bepaalde manier als een ding beschouwen. Dan kunnen we het ik precies op dezelfde manier als het fysieke lichaam karakteriseren, het voldoende waarnemen om er een gedetailleerde beschrijving van te geven, zodat we kunnen zeggen : het ik ziet er zus en zo uit. Sommigen onder ons hebben dit misschien al wel eens geprobeerd in de pedagogische praktijk. Maar hoe gaat dat dan in zijn werk, als je het ik zou willen beschrijven zoals het lichaam dat je kan wegen en meten ?

Het ik kan je niet meten en wegen. Daarom is de vraag “bestaat het ik wel ?” in deze zin niet onterecht.

Het valt moeilijk te zeggen wat het ik is, gemakkelijker is het om te zeggen wat het ik niet is.

We gaan eerst wat terreinverkenning doen om tot een genuanceerd beeld van de vraagstelling te komen. Het ik is geen ding zoals het fysieke lichaam een ding is. Als Ik het geen ding is, wat is het dan wel ? Als je de vraag zou stellen “wat is een ziel ?”, dan zou je anders met de vraag en met de mogelijke antwoorden moeten omgaan dan bij de vraag “wat is het ik ?”.

Een mogelijk antwoord op de vraag “wat is het ik ?” kan zijn : “het ik is geen ding maar is substantie”. Ja, maar hiermee verschuiven we wel de moeilijkheid, want dit antwoord roept de volgende vraag op : “wat is substantie ?”. We plaatsen dit nu even voor ons en als we al karakteriserend waarnemen dat het ik substantie is, dan kan het alleen een substantie zijn in de zin van wat Aristoteles daarmee bedoelt. Volgens Aristoteles is substantie de mogelijkheid om gestalte, om vorm aan te nemen. Bij de definitie van materie gaat het ons niet om iets dat je kan betasten, wegen en meten, maar wel om de zuivere mogelijkheid om een vorm aan te nemen, om zich uit te drukken in een gestalte. Het begrip substantie sluit daarbij aan.

Een ander mogelijk antwoord op de vraag “wat is het ik ?” kan zijn : “het ik is een proces”. Het is de gang doorheen momenten van verandering, transformatie.

Een ander mogelijk antwoord is : “het ik is dynamiek, het is beweging”.

We zien dat het beschrijven van het ik ontsnapt aan onze vertrouwde wijze van waarnemen. Zoiets als het ik kunnen we niet op dezelfde manier waarnemen zoals we gewoon zijn het fysieke met onze zintuigen waar te nemen. Betekent dit dan dat het ik niet bestaat ?

Anderzijds is er een eerste vaststelling dat het ik een welbepaalde term is in de pedagogie en dat het deel uitmaakt van het mensbeeld, dat in de antroposofie kadert. Dat antroposofische mensbeeld als gedachtebouw kan echter zo zwaar wegen in het gevoel, dat de vraag opkomt : kan ik dat mensbeeld als gedachtebouwwerk wel aan ?

Maar laat ons naar de antroposofie kijken als naar een totaal kunstwerk waarin ideeën en waarnemingen bij elkaar aansluiten - laat ons naar de antroposofie kijken als naar een onderzoeksproject. Op die manier kunnen we terugkijken naar Rudolf Steiner als de bringer

van dat machtige gedachtebouwwerk, ook kunnen we naar hem terugkijken als iemand die met een onooglijke durf een onderzoeksproject aangegaan is, die een soort dwarsligger voor zijn tijd was en dat ook gebleven is. Rudolf Steiner was als mens een revolutionair die met zeer provocerende gedachten voor de dag kwam. Als we daar nu even bij stilstaan, zien we dan nog wel hoe provocerend het gedachtegoed van Steiner is ? Als we kijken naar hoe het met de wereld gesteld is, kunnen we met de middelen die de antroposofie ons aanreikt onszelf geruststellen dat alles wel weer in orde komt, we kunnen voor onszelf een soort van wellness creëren. Maar durven we ook het element dat revolutionair is nog steeds zien en er verdere stappen uit tevoorschijn halen voor onszelf ? Steiner was een onderzoeker en heeft zijn onderzoeksresultaten meegedeeld. In zijn voordrachten deelt hij zijn onderzoeksresultaten mee van wat hij in de geestelijke werkelijkheid waarnam. Daar waar die onderzoeksresultaten de aanzet vormen tot eigen onderzoek, daar begint wat antroposofie werkelijk is en is ons eigen onderzoek antroposofie ! Want als de mate waarin we antroposofie aannemen enkel tot een toetsen in ons leven en in ons pedagogisch werk blijft, dan blijft voor ons de antroposofie steken in slechts een leer.

Het ik neemt in het antroposofisch mensbeeld een plaats in. En we weten dat waar het ik verschijnt, dat dit gebeuren uitermate belangrijk is in de ontwikkeling van een mens.

Nemen we de mens in zijn meest samengetrokken vorm dan zien we een driedig mensbeeld ontstaan : de mens bestaat uit lichaam, ziel en geest. Deze uitspraak is vlug gezegd, maar deze ook begrijpen is niet zo vlug gedaan in een tijd waarin men denkt dat de mens uit één dimensie, één laag bestaat. Deze gedachte dat de mens uit één laag zou bestaan komt uit de jaren 60-70. Toen verscheen het boek “De eendimensionale mens” van Herbert Marcuse (1964). Het enkelvoudig mensbeeld was toen de grote ervaring, terwijl in de antroposofie de drievoudige mens de kern van het mensbeeld vormt. Het betekende een hele stap om met dit antroposofische beeld naar voor te komen. Daarnaast is er wel nog een zeven- en negenledig mensbeeld (uit de theosofie) maar ook die zijn terug te brengen tot het driedig mensbeeld.

Nu moet je weten dat dit driedig mensbeeld als fundament in de antroposofie eigenlijk niet nieuw was. De driegelaagdheid van lichaam, ziel en geest is een traditioneel mensbeeld. In een aantal culturen over de hele wereld leeft dit beeld nog steeds als een vanzelfsprekendheid, zoals bijvoorbeeld in de islamitische cultuur waarmee Christine dan niet zo direct de religie bedoelt als wel de cultuur in het Arabische en Iraanse gebied. Eens was ze in Sekem (Egypte) waar haar gevraagd werd herhalingslessen in algemene menskunde te geven. Daar waren de begrippen “lichaam-ziel-geest” de mensen zo vertrouwd, dat ze deze niet aan hen hoefde uit te leggen. Wel hadden de mensen hun eigen uitdrukkingen om bijvoorbeeld de verschillende nuances in de ziel aan te duiden. Dát was dan ook hun geloof, omdat ze het zo geleerd hadden. Bewoordingen als gewaarwordingsziel, verstandsziel ... namen ze niet aan. Ze waren niet in staat om met deze begrippen te “spelen”.

In het Westen zijn we dat geloof kwijt. Vandaar kenmerken we ons als dwarsliggers, als we komen aanzetten met een pedagogische visie die deze driedigheid binnenhaalt in een cultuur, die zegt dat alle geestelijke processen neurofysiologisch zijn. Denk maar aan het boek “Wij zijn ons brein : van baarmoeder tot alzheimer” van Dick Swaab (neurowetenschapper en onderzoeksleider aan het Nederlandse Instituut voor Neurowetenschappen). Hij beweert dat alles al voorgeprogrammeerd ligt in de structuur van de hersenen die in de baarmoeder aangelegd worden. De dingen die in ons brein geprogrammeerd zijn liggen vast en kunnen niet meer veranderd worden. Beseffen we voldoende dat we een kleine cultuurrevolutie teweeg brengen als we ons bezighouden met een driedig mensbeeld, dat zelfs verdergaat ? Daarmee stevenen we regelrecht in tegen de dominante visie van onze tijd. We moeten dat ernstig nemen. En ernstig nemen we het niet genoeg, als we de antroposofie enkel en alleen als een leer nemen en die leer gaan toepassen. De antroposofische menskunde laat zich niet toepassen, ze roept ons op tot onderzoek.

In 1920 (de Waldorfschule bestond toen één jaar) gaf Rudolf Steiner de leraren een intensieve trainingscursus, die uitgegeven is onder de titel “Meditativ erarbeitete Menschenkunde”. Daarin zegt hij : pas als je de antroposofische menskunde meditatief verwerkt, kan je er iets mee aanvangen in het uiterlijke leven. Dat betekent, zegt Christine, als je slechts de leer in de praktijk toepast, dat je er dan nog niet bent. Ga na voor jezelf : wat doe je in de klas met de ideeën die je inspireerden ? Zet je nog die paar stappen die liggen tussen de “leer” (de ideeën) en het meditatief verwerken ervan zodat het geen leer meer is ?

We keren terug naar de vraag over het ik. De kern van de visie van de antroposofie is dat de mens een wezen is dat beschikt over een lichaam, ziel en geest. Waar bevindt zich het ik ? In het lichaam ? In de ziel ? In de geest ? Het komt het dichtst in de buurt van de geest, alhoewel het met alle drie te maken heeft. Dit betekent dat we ons heel bewegelijk moeten instellen als we naar het ik willen kijken. Want het ik is geen ding, maar wel een werking, een dynamiek. Het ik werkt in, werkt doorheen het lichaam als het in een werking is, het ik werkt doorheen de ziel en brengt daar wat teweeg, het ik werkt doorheen de geest, maar valt er niet mee samen – ook valt het noch met de ziel noch met het lichaam samen. Het ik drukt zich uit in de verhouding tot het lichaam, de ziel en de geest, maar is deze verhoudingen niet. De werking van het ik komt in de verhouding tevoorschijn als warmte - de werking van het ik is warmte ! De manifestaties van het ik in het lichaam nemen we waar als het kind recht op gaat staan, leert lopen, spreken en denken in de eerste zevenjaarsfase. Maar dat is niet het ik in het lichaam dat we waarnemen, maar wel de werking van het ik, het ik zelf komt niet tevoorschijn. Alhoewel bij het fameuze “neen” zeggen rond de leeftijd van drie jaar is er meer aan de hand bij het kind, dan prikt het ik er even door. In de praktijk van het opvoeden kan je voor jezelf zeggen : ik grijp niet in ; maar je kan je ook de vraag stellen : zijn er wel voldoende aangrijpingspunten bij het kind voor de werking van het ik in de verhouding tot het fysieke lichaam ?

Een tweede laag waardoorheen het ik werkt is het levenslichaam. De tweede zevenjaarsfase begint daar zelfs mee. De tandenwisseling is een secundair verschijnsel dat toont dat het op gang komt. Het ik in de stroom van een etherische organisatie baant zich een soort weg en het bijzondere eraan is dat er een scheiding ontstaat : er ontstaan twee stromen. De ene stroom heeft te maken met de onbewuste levensprocessen (voeding en stofwisseling) - het onbewuste opbouwproces van het fysieke lichaam. De andere stroom is de drager voor de leerprocessen en voert naar bewustzijn. Hoe bewuster we worden, hoe groter de afbraakprocessen zijn - het zijn de afbraakprocessen die het bewustzijn geven. Het “rubicon” moment is een bijzonder moment bij het negenjarige kind. Net als rond het derde levensjaar breekt het ik hier een stukje door. De boodschap in deze fase is dat het bewustzijn van het leven ook een sterven inhoudt. Sommigen beweren dat tijdens deze fase de eerste vragen naar de dood bij het kind opkomen en dat het zich de vraag stelt : ga ook ik dood ? Het kind dat eerst ondergedompeld was in de onbewuste levensprocessen als in het paradijs moet er afscheid van nemen, en dit paradijs verlaten doet pijn.

De derde laag waardoorheen het ik werkt is het gewaarwordingslichaam of astraallichaam, de drager van onze gewaarwordingen, van wat we voelen – het is onze binnenwereld gevuld met gewaarwordingen. Als het ik hier doorheen begint te werken, ontstaat er een verbinding tussen de gewaarwording en degene die gewaarwordt, het subject wordt gecreëerd. De adolescent identificeert zich moeiteloos met zijn binnenwereld. Als lager schoolkind reageerde hij naar het gevoel dat in hem de kop opstak. In de derde zevenjaarsperiode ontstaat het bewustzijn : “dat zijn mijn gedachten, dat zijn mijn gevoelens, dat zijn mijn impulsen – dat ben ik”. Deze verbinding met zichzelf is een belangrijk moment in de ontwikkeling.

Nemen we nu de drie werkingen van het ik samen, dan komen we tot wat Lievegoed de ik-organisatie noemt. De ik-organisatie is nog niet het ik dat rechtstreeks in werking treedt, rechtstreeks betrokken is, maar het ik dat werkt doorheen de zich ontwikkelende wezensdelen vanaf de geboorte. Deze ik-werkingen vormen een samenstel van een voorlopig ik, een eigen persoonlijkheid, identiteit. Om het duidelijk te stellen : wat vind je op facebook ? Wat je daar ziet zijn de elementen van hoe de identiteit van de adolescent zich aan het samenstellen is. Bouwsteentje per bouwsteentje wordt de “identity kit” samengesteld. Het is heel boeiend om te zien hoe die identiteit zich opbouwt. In de opbouw van het zelfbeeld speelt het fysieke lichaam een belangrijke rol. Zo plaatst de adolescent vragenlijsten, waarin hij als het ware zichzelf etaleert en er onderliggende vragen klinken als : hoe komt ik naar, hoe kom ik over ? Alles draait hier om de uitdrukking van de ik-organisatie en heeft dus nog niet te maken met de specifieke werking van het ik met hoofdletter : Ik. Wel bereidt de ik-organisatie het tevoorschijn komen van het Ik voor, schept de mogelijkheid ervoor. En zo kwamen we ondertussen aan het vierledig mensbeeld : fysiek lichaam, etherlichaam, astraallichaam en het ik.

Wat is het Ik als datgene waarvan er rechtstreeks een werking kan uitgaan, hoe kunnen we het Ik karakteriseren ?

Aristoteles heeft twee begrippen aangewend om de individualiteit of entelechie (zoals hij die noemde) te beschrijven :

1. De potentie.

De potentie omvat de totale som van de mogelijkheden die bij jou horen. Bij iedere mens is de totale som anders. Deze totale som is niet meetbaar, wat wil zeggen dat er geen méér en geen minder is. Het Ik is de drager van deze totale som van mogelijkheden. Je kan daar even bij stilstaan en het karma er in betrekken, want ook het karma zit er in vervat. In de steinerpedagogie leeft het mooie motief : “word wie je bent”. Wie je bent, is de som van je mogelijkheden die je nog moet worden.

2. Actualisatie

Wat het Ik van de potentie kan verwerkelijken, in de realiteit kan omzetten, is actualisatie. Dit heeft met een doen, met handelen te maken.

Er ligt een enorme spanning tussen potentie en actualisatie. In de som van de mogelijkheden zit ook al de mogelijkheid dat je je potentie in werkelijkheid kan omzetten, wat betekent dat alle uitvluchten tot niet actualisatie zich elders afspelen.

Waar bevindt zich nu het Ik in deze spanningsboog ? Als we kijken naar de ene pool naar wat al verwerkelijkt is (dit en dat ... heb ik al gedaan, gerealiseerd ... en dat ook nog ...), dan draagt dat alles nog wel de sporen van het Ik maar het Ik is daarin niet te vinden. Kijken we naar de andere pool, de som van de mogelijkheden, dan valt het Ik ook daarmee niet samen. Ook is het er niet als de optelsom van de beide polen. Hoe kan het Ik dan wel aanwezig zijn ? In de dynamiek die juist ontstaat door de spanning tussen de twee polen kan het Ik aanwezig worden. Je wordt aanwezig voor jezelf op het ogenblik dat het Ik zich tussen de beide polen kan bewegen. Dan pas ben je echt bij jezelf. Soms denk je wel dat je bij jezelf bent, maar bij nader toezien is dat eigenlijk niet meer dan introspectie, een zich verhouden tot jezelf, wat met je ik-organisatie te maken heeft en niet met de dynamiek waarin het Ik zich bevindt tussen de twee polen. Als je het in de spanning tussen de twee polen uthoudt, die spanning kan doordragen, is het mogelijk dat je in die natuur aanwezig wordt voor jezelf – en wat méér is, dan blijft die aanwezigheid niet beperkt tot jezelf, dan word je ook aanwezig voor al het overige wat je niet zelf bent. Als je aanwezig bent, ben je er even, het Ik is er niet permanent, wat wil zeggen dat je alsmaar opnieuw moet beginnen, want ook : het is niet herhaalbaar. Als de dynamiek afbreekt, verval je terug in je normale leven, waarin je dan wel functioneert maar zonder de aanwezigheid van het Ik in je denken, voelen en willen. Pas als je in de spanning

kan stappen, kan je aanwezig worden. Aanwezig worden is wakker worden, het is de wakkere aanwezigheid die je zelf draagt. Als je die wakkerheid beoefent, kan dit zelfs een heel veld van wakkerheid oproepen.

Hoe gaan we te werk ? Als je kijkt naar wat je dierbaar is zoals bepaalde overtuigingen, gezichtspunten ... waarmee je je vereenzelvigd hebt, die als het ware een stuk van jezelf geworden zijn, dan zie je ook je gehechtheid eraan. Tussen jou en de ander staat je gehechtheid aan wat je dierbaar is. Bijvoorbeeld : tijdens een lezing voor de studenten aan de universiteit van Mechelen hechtte Christine aan het belang dat haar toehoorders begrepen dat integratie o.a. betekent : het zich openstellen voor de gewoonten in andere culturen. Is dat het Ik van Christine ? Neen. Als er dan een opmerking kwam van één van de studenten, dacht ze ermee in discussie te kunnen gaan. Ook dat heeft met de ik-organisatie te maken en niet met het tevoorschijn komen van het Ik.

Het Ik kan tevoorschijn komen als je in het luisteren naar de ander je openhoudt voor het andere standpunt van de ander, voor het standpunt dat je zelf niet hebt, voor wat je zelf niet bent. Wat je dierbaar is mag je dierbaar blijven, maar het gaat hier om de gehechtheid eraan, de mate waarin je ermee geïdentificeerd hebt te laten varen. Deze verbondenheid loslaten is een moeilijke oefening, maar als je er in slaagt, ontstaat er een ruimte waarin de ander anders klinkt in jezelf dan ervoor - dan kan je iets nieuws horen. In de gehechtheid aan een visie op de pedagogie, aan bepaalde uitgangspunten en overtuigingen, zit zeker een stuk van je leven, van je ervaringen, maar toch is het de overweging waard om die gehechtheid terug te nemen, je onafhankelijk te stellen van je eigen standpunten, ook al is de weerstand ertegen enorm groot en verhindert dat in de communicatie wat je zo graag wilt horen uitspreken in een bepaalde situatie ... Zolang de gehechtheid, de verbondenheid met de eigen normen en waarden blijft bestaan, speelt het hele gebeuren zich af op het vlak van de ik-organisatie.

En het Ik dan ?

Het Ik vindt het spannend als het de kans krijgt om zichzelf naar voor te brengen. Het Ik zoekt die spanning ook op, in de uitdaging waar het tweegesprek ontstaat : ik laat de gehechtheid aan mijn standpunt los zonder mijn eigen standpunt te verlaten of op te geven en luister naar de ander. Dan kan het Ik erbij zijn, erop betrokken zijn en dat is het strevende verlangen van het Ik. Het maakt dus voor het Ik een groot verschil uit of dat het erbij kan zijn of niet, daar waar de strijd aangebonden wordt tussen wat belangrijk is voor de één en wat belangrijk is voor de ander. De vraag van het Ik is : als we nu eens zouden luisteren en kijken wat er gebeurt als we de ander tot vraag maken in onszelf. Natuurlijk kunnen we ook tot een vergelijk komen op basis van onze ik-organisatie, maar dan sturen we het Ik weg.

Het Ik houdt zich op in de dynamiek tussen potentie en actualisatie, handelen in wakkerheid is actualiseren. De aard van de wakkerheid die uit het Ik zelf voortkomt, blijft niet dezelfde tijdens het hele leven. Ze is telkens weer nieuw omdat ze aan kracht groeit in de loop van het leven, ze wordt tot iets nieuws dat je steeds begeleidt en nooit meer verdwijnt. Dat iets is een opgewekte stemming – het is de vreugde in jezelf. Wat ook de uiterlijke omstandigheden mogen zijn, ook al stort je hele wereld in, je blijft je opgewekte stemming houden. Daarbij komt nog dat de mate waarin het Ik in de dynamiek van aanwezig worden steeds opnieuw wakker wordt, alsmáar weer anders aanwezig en dus méér zichzelf kan zijn in het leven, ook in die mate bijdraagt aan de verdere ontwikkeling van de mensheid.

We keren nu terug naar onze vraag naar de verhouding tussen het Ik en het fysieke lichaam. Het Ik komt in een spanningsverhouding te staan tot het fysieke lichaam. De bewustzijnsziel is het spanningsveld waar het Ik zich tot het fysieke lichaam verhoudt.

Dat is een mensheidsgebeuren.

Christine verwijst naar twee voordrachten van Rudolf Steiner : 19 en 26 oktober 1918 (Geschichtliche Symptomatologie). Daarin heeft hij het over de principes die cultuurfactoren

zijn. In de mate dat meer mensen uit de verhouding van het Ik met het fysieke lichaam wakker worden, zullen de krachten van goed en kwaad steeds meer deel uitmaken van het Ik, zullen met andere woorden steeds meer mensen kwaad en goed doen vanuit het Ik.

Steiner maakt een onderscheid tussen de neigingen (potentie) en de uitwerkingen, de daden (of actualisatie) van goed en kwaad. De situatie van het Ik (als cultuurfactor) in de huidige cultuurperiode is dat het Ik de dubbele mogelijkheid tot goed en kwaad in zich draagt. De ziel kan dat niet in zich dragen omdat de ziel een waarnemingsorgaan is, die alleen de mogelijkheid heeft om iets te nemen en terug te geven – ze staat in dienst van het lichaam.

In de tijd voor de bewustzijnszieleontwikkeling was er ook al goed en kwaad. Maar hier ging het dan om kosmische krachten die in de mens werkten, wat niet hetzelfde is als het doen van goed en kwaad vanuit het Ik – die mogelijkheid dragen we nu in ons. En in de volgende generaties zullen de neigingen tot het boze en het goede steeds meer geïntegreerd worden. Rudolf Steiner noemt dit de inwijding in het boze, de mysteriën van het boze. En zijn boek “Filosofie der vrijheid” biedt een soort grondslag om te begrijpen dat ethisch werkende principes geen soort intuïtieve influisteringen zijn, maar wel uit een bewust motief ontstaan. Zo krijgen we een totaal andere invulling van het goede en het kwade vanuit het Ik.

Wat zijn dan de intenties, de grondgebaren vanuit het Ik ?

Het grondgebaar van het goede draagt de intentie tot insluiten, openheid, verwelkomen, het zich richten op de grootst mogelijke samenhang – het gaat erom de ander zoveel mogelijk zijn eigen plaats te laten innemen, met het risico dat dit ten koste kan gaan van jezelf.

Het grondgebaar van het kwade draagt de intentie tot uitsluiten.

In de voordracht van 25 juni 1908 (Apocalyps van Johannes) beschrijft Steiner het Ik als een tweesnijdend zwaard, het Ik heeft de dubbele mogelijkheid tot goed en kwaad. Door het egoïsme komt de mens in een bepaalde situatie dat het alle andere Ikken uit het veld ruimt, om het zelf voor het zeggen te hebben. Een actie vanuit de ziel verschilt van een actie vanuit het Ik. Bijvoorbeeld : vanuit het diepste van je ziel zeg je iemand : “ik wil je nooit meer zien”. Deze uitspraak afgevuurd vanuit de hitte van je woede voelt nog warm. Maar zeg je iemand vanuit je Ik : “je mag blijven, maar ik laat je niet bij me toe, ik laat je niet bij me binnen” – dan wordt het snijdend koud. Is de intentie van het Ik gericht op het kwade, dan plaatst het Ik zich op de voorgrond en duwt alle andere Ikken weg, ook al blijven ze fysiek aanwezig. Onvermijdelijk ontstaan splitsingen, tussengroepen, als de spanning te groot wordt om de samenhang te houden als er al een samenhang was, de samenhang wordt doorbroken en gesplitst in een wij en een zij.

Het komt erop neer dat we in de spanning kunnen gaan staan omwille van het grote geheel, opdat het uiten van de eigen wakkerheid bijdraagt tot een ruimte van wakkerheid, waarin het wakker worden van het Ik van de ander bevordert of geïntensifieerd wordt. Kan deze wakkerheid van het Ik niet doorgedragen worden, dan wordt de samenhang verbroken en ontstaan er conflicten. Om de spanning te kunnen uithouden, haal je in het luisteren het conflict naar binnen - breng je in tegendeel het conflict naar buiten, dan kan je de spanning niet uithouden. Als je jezelf terughoudt, maak je te midden van het conflict een gebaar dat vrede sticht. Zonder oordelen er wakker bij blijven en waken bij de situatie is de opgave van het ik in de situatie die nu aangebroken is.

Leila Iran juni 2009

NOTA'S BIJ DE VRAAGSTELLING

- Deelnemer :

In een vorige lezing sprak Christoph Wiechert over het in je bewustzijn halen van je perifere ik. Zo zie je gebeurtenissen, voorvallen als horende bij jezelf, als iets dat je zelf wilde actualiseren, maar de prikkel, die de aanzet tot de gebeurtenis was, zie je pas achteraf - zoals het voorbeeld van de vallende dakpan, je liep dààr opdat de dakpan op je hoofd zou vallen.

Christine :

In het achteraf kijken op de gebeurtenissen zie je hoe de gebeurtenis met je verbonden was. Op dat moment heb je een verdergaande integratie van je Ik, je neemt iets op in je Ik dat voordien in de gevolgen van de gebeurtenissen was en die je achteraf integreert – de wakkerheid achteraf integreert ook.

Als je in de spanning tussen potentie en actualisatie gaat staan, kom je naarmate je leven verder schrijdt er steeds meer achter dat je slechts een miniem deel van je potentie in werkelijkheid kan omzetten. Dat is een factor van spanning. Maar op het moment dat je iets van je potentie kan omzetten is de totaliteit van je Ik daar, wordt in dat ene moment even één, je integreert jezelf. Je beschikt dan over een intensievere wakkerheid, wat betekent dat je de volgende keer wakkerder kan zijn dan ervoor. En ook al actualiseer je maar een klein stukje aan de kant van de werkelijkheid is de wakkerheid daarin steeds volkomen – het heeft niets met proportie te maken. Als potentie en actualisatie samenvallen doortrekt het Ik de hele werkelijkheid.

-Deelnemer :

Hebben wij je tijdens je lezing je Ik ontmoet ?

Christine :

Het loslaten van de ik-organisatie wordt bevorderd door de aandacht van de luisteraars. Het ideaal is dat je wakkerheid hebt vooraleer je aan de lezing begint, vooraleer je de klas binnengaat. De wakkerheid van de één wekt de wakkerheid van de ander op. Als je een spreuk zegt aan het begin van de vergadering, dan heeft die de bedoeling tot wakker worden, anders heeft die spreuk geen zin.

- Deelnemer :

In de wakkerheid komen we samen tot intuïtieve beslissingen ?

Christine :

De ontmoeting van het Ik met het Ik van de ander is een wakker moment, het moment waarop het Ik even in verschijning treedt is een intuïtief moment, even licht het Ik op en dan is het weer weg. Dat kan je niet programmeren, maar je kan je er wel vooraf op voorbereiden, zodat als het moment zich voordoet, dat je er dan bij bent. Dat is een uniek moment - als je er dan even bij bent.

De zichzelf dragende wakkerheid van het Ik verlangt om verder doorgedragen te worden. Steiner zegt : als je één keer wakker geworden bent, kan je nooit meer inslapen, ga je verder door in het wakker zijn.

Dat is de signatuur van het Ik !

27 februari 2011

Marie Anne Paepe